

»RODJEN SAM U KAŠĆERGI...«. AUTOBIOGRAFSKO-KRONIČARSKI ZAPIS ANTUNA HRVATINA (1875. – 1913.)

Jasna MRKONJIĆ
Državni arhiv u Pazinu,
Odjel za sređivanje i obradu
Arhivskog gradiva
Pazin, Vladimira Nazora 3
jasna.mrkonjic@dapa.hr

UDK 929Hrvatina, A.
82-94(497.571Kašćerga)“1875/1913“
Pregledni rad
<https://doi.org/10.31726/via.26.26.3>

Osobni fond Antuna Hrvatina pisana je ostavština pojedinca, supruga i oca, koji u prijelomnom trenutku svoga života, postavši udovcem i samohranim roditeljem višečlane obitelji, progovara o svom životu, činjenicama koje su ponajprije intimne naravi te se kao takve tiču prvenstveno njega i njegove obitelji. No, Hrvatina ne ostaje samo na tome. Početno autobiografsko pripovijedanje, potaknuto osobnim životnim gubitkom, smrću supruge, koji je očigledno obilježio i zaključio jedno životno razdoblje, biva dalje upotpunjeno kroničarskim svjedočenjem i bilježenjem zbivanja koja se dotiču šire zajednice čiji je on sužitelj i suvremenik. Autobiografsko pripovijedanje tako biva upotpunjeno pregledom mjesnih zbivanja u vidu kronike što daje uvid u jedno kratko razdoblje istarske povijesti na uskom teritorijalnom predlošku jedne lokalne zajednice, u ovom slučaju Kašćerge, s početka prošloga stoljeća.

Ključne riječi: Antun Hrvatina, Kašćerga, kronika, rodoslovlje, osobni arhivski fond, Istra

Keywords: Antun Hrvatina, Kašćerga, chronicle, genealogy, personal archival fonds, Istria

Parole chiave: Antun Hrvatina, Caschierga, cronaca, genealogia, fondo archivistico personale, Istria

Uvod

Osobni fond Antuna Hrvatina poklonila je Historijskom arhivu u Pazinu obitelj Antuna Hrvatina 1986. godine.¹ Radi se o pisanoj ostavštini koja sadržajno obuhvaća zapise

¹ DAPA. Pismohrana. *Zapisnik o preuzimanju arhivske gradje u privatnom vlasništvu, sastavljen u Historijskom arhivu Pazin 26. veljače 1986., a po izvršenom preuzimanju br. 02/74/1-1986.* U Knjizi akvizicija (1964-2004) ovo preuzimanje navedeno je pod rednim brojem 193. Gradivo se ne navodi u pregledima fondova Državnoga arhiva u Pazinu iz 1980., 1984. i 2006. godine. Signatura s informacijama o veličini Fonda je: HR-DAPA-904 Antun Hrvatina: 1905/1937 [1945/1946]; 1 kut., 0,1 d/m.

javnoga i privatnog karaktera nastaloj u razdoblju od 1903. do 1946. godine te jednu nedatiranu fotografiju člana obitelji u narodnoj nošnji.

U Fondu se nalaze dvije bilježnice u koje je Antun Hrvatini unosi zapise o svojoj osobnoj povijesti i povijesti Kašćerge. Autobiografsko-kroničarski zapisi u prvom svesku obuhvaćaju razdoblje od 1875. do 1913. godine.² Drugi svezak Hrvatinirove *Kronike* obuhvaća razdoblje od 1914. do 1917. godine, naslovljen je »Svijetski rat 1914, uspomene za Kašćergu. Povjesne crtice«. Iako je i taj tekst nastao s pripovjednom namjerom ispisivanja mjesne kronike te se tako nadovezuje na prvu bilježnicu, izgled i oblikovanje zapisa upućuju na manje revan zapisivačev pristup u kreiranju zapisa. U radu se donose i analiziraju zapisi prvoga sveska.

Zapisi u prvoj bilježnici nastali su u razdoblju prvih godina 20. stoljeća (prije 1905.), a sadržajno se odnose na obiteljsku povijest Hrvatini i povijest Kašćerge. Uz tekstualne/pripovjedne dijelove, rukopis sadrži dva obiteljska stabla te nekoliko tabličnih pregleda, od kojih se zadnji odnosi na učitelje koji su službovali u kašćerganskoj osnovnoj školi. Posljednji redci toga pregleda, koji se odnose na 1945. i 1946. godinu, nisu zapisani rukom Antuna Hrvatini, a identitet kasnijega nadopisivača nije utvrđen.

Struktura rukopisa

Već prvi redak rukopisa, »Rođen sam u Kašćergu«, upućuje da se radi o autobiografsko-kroničarskom diskursu, koji je Hrvatini izgrađivao postupno, a od 1907. godine nadalje iz organizacije rukopisa i datacije zapisa jasno su vidljiva njegova strukturirana tri dijela:

– prvi dio rukopisa u bilježnici u cijelosti je autobiografski i započinje prvim školskim danom Antuna Hrvatini te obuhvaća razdoblje od 8. prosinca 1879. do 3. studenoga 1911.

– drugi, nepripovjedni, dio rukopisa, »Rodoslovije obitelji Hrvatini – Kulina na Bankovcih br. 35«, u cijelosti čini tablični prikaz obiteljskoga stabla Hrvatini; rodoslovlje započinje sa stvarateljevim imenjakom, šukundjedom Antunom (rođ. 1762.) koji je doselio u Kašćergu, a završava s njegovim unucima, Ivanom (rođ. 1920.) i Dragutinom Rokom (rođ. 1923.); »Rodoslovije« je zasigurno izrađeno između 1905. i 1911., a dopunjeno je dodatkom nastalim najkasnije 1920. godine; Antun je podatke u rodoslovno stablo unosi i kasnije, sve do 1937. godine

– treći dio, »Kronika«, u cijelosti okupira zapis posvećen Kašćergu u razdoblju od 1890. do 1913. godine

– posljednji dio rukopisa, koji funkcionira kao dodatak Kronici, posvećen je učiteljima u kašćerganskoj osnovnoj školi u razdoblju od 1890. do 1913. godine, a u njegovu se prilogu nalazi tablični pregled učitelja koji su službovali u Kašćergu od 1902. do 1946. godine.

Obiteljska povijest, sadržaj i kontekst nastanka rukopisa

Obitelj Antuna Hrvatini živjela je od mlinarenja i poljoprivrede. Iz Hrvatinirovih se zapisa razaznaje da su bili ugledni Kašćergani: otac Stjepan bio je od 1889. pa do svoje smrti

² Signatura: HR-DAPA-904/1.1. Kronika (1891-1913).

župan porezne općine Kašćerga, a Antun navodi da je, prije osnutka škole u Kašćergi, očevo bliznanc, stric Pavao, jedini još u mjestu znao ponešto čitati i pisati.

Antun Hrvatin rođen je 4. svibnja 1870. godine. Pored Antuna, koji je bio prvorođenac, roditelji su mu, otac Stjepan i majka Marija (djev. Doktor), imali još sedmero djece: Mariju (1872.), Ivanu (1873.), Franicu (1875.), Matu (1877.), Ivanu (1879.), Pavla (1882.) i Pavicu (1885.). Nijedna od Antunovih sestara imenjakinja nije nadživjela djetinjstvo: prva Ivana umrla je 1875., a druga 1883. godine.

Od braće i sestara koji su doživjeli godine zrelosti jedino je pet godina mlađa Franica nakon udaje ostala živjeti u blizini roditeljskoga doma, u Ukotićima. Vjerojatno je zbog toga među braćom i sestrama Franica Ukotić Antunu bila vrlo bliska što se vidi iz navođenja njezina imena u najljepšim i u najtežim trenucima njegova života. Kao krsna kuma, bila je uz Antuna kada je krstio prvorođenca, ali i u trenucima kada je, devet godina kasnije, u razmaku od dvaju dana krstio posljednje svoje dijete i pokopao suprugu. Četiri godine nakon ženine smrti Antun je, kupivši imanje u Ukotićima, preselio u sestrično neposredno susjedstvo.

Ni u zapisima posvećenim Kašćergi ni u obiteljskom stablu koje je Hrvatin izrađivao i nadopunjavao sve do 1937. godine nisu navedeni podatci o Antunovoj braći i sestrama koji su napustili Kašćergu. Budući da obiteljsko stablo, kada se radi o Kašćerganima, zahvaća u dalje obiteljske veze Hrvatina iz Kašćerge, a da istovremeno ne spominje Antunove nećake, izgleda kao da su genealoške veze prekinute prelaskom općinskoga *kunfina*.

Hrvatovu pripovjednu samozatajnost u pisanju o obitelji, uslijed koje je, uz natuknicu o očevoj smrti, ispriповjeden još samo događaj ženine smrti, donekle ipak mogu kompenzirati zapisi koje je unio u obiteljsko stablo: tako saznajemo da je Antunova majka nadživjela oca za puno desetljeće i umrla od »plućnice« potkraj kontinuirana pisanja kronike, 1912. godine.

Antun je školovanje započeo kao devetogodišnjak, u pučkoj školi u Tinjanu. Nakon trozrednice, školovanje je 1882. od 1886. godine nastavio u njemačkoj gimnaziji u Pazinu. Na dane koje je proveo u nižim gimnazijskim razredima ne osvrće se u rukopisu.

Po svršetku školovanja Antun je kao sedamnaestogodišnjak počeo raditi u mlinu. U dvadeset četvrtoj godini života, 31. siječnja 1894., oženio se tri godine mladom sumještanicom Katarinom (Katicom) rođ. Maurović. U prvom, autobiografskom dijelu rukopisa, spominjući 1894. godinu, Antun Hrvatin ne pripovijeda o vjenčanju, a ni o kasnijem bračnom životu s Katarinom. Samozatajan biograf ne spominje ni radosti ni tuge roditeljstva. Do 1905. Antun i Katarina dobili su sedmero djece: Petrinu (1895.), Franju Stjepana (Stipu, 1896.); Francisku Mariju (Franicu, 1897.), Franju Eduarda (Franu, 1899.), Milana (1901.), Anđelka (1903.) i Anu Mariju (1905.). Prvorođenca Stipu obitelj je izgubila kada je imao samo 12 dana, a Franicu u dobi od nepune dvije godine. Tri dana po porodu Ane Marije, umrla je Katarina ostavivši nakon »11 godina i 45 dana mirnog i ljubavnog braka« tridesetpetogodišnjeg Antuna udovcem s petero male djece.

Antun Hrvatin nije se više ženio.

U određivanju interpretativnoga značaja mogućih odgovora na pitanje je li na početak pisanja o Kašćergi i Kašćerganima te o školi i crkvi Antuna ponukala osobna procjena o važnosti pripovijedanja o životnoj sredini u koju, ponajviše zaslugom njezinih stanovnika, polagano prodiru promjene, ili je odluka o popunjavanju bilježnice koja se čita primarno kao kroničarski tekst motivirana osobnim razlozima, prevagu ipak odnosi autobiografski element:

– analizom naknadno dopisanih dijelova teksta i kronološke povezanosti zapisa³ te analizom same strukture *Kronike* može se bez veće pogreške zaključiti da je Antuna, premda je autobiografske i obiteljske zapise u bilježnicu zasigurno započeo unositi prije 1905. godine, na osmišljavanje strukture vlastitoga iskaza ponukala smrt supruge Katarine.

Tihi prijelaz iz prve – u cijelosti autobiografskoga dijela – u drugu cjelinu zapisa koja je posvećena životu Kašćerge predstavljaju stranice prvoga od dvaju obiteljskih stabala. Nastanak se prvoga obiteljskog stabla zasigurno vremenski podudara s Katarininom smrću te neposredno prethodi opisu četvrtka, dana tijekom kojega je umrla Antunova supruga. To se obiteljsko stablo odnosi samo na užu obitelj – Antuna, Katarinu i njihovu djecu – i nastalo je u trenutku životne rekapitulacije, u doba kada je tragično okončano poglavlje njegova bračnoga života te kada je razgranatost stabla potomaka s Katarinom postala izvjesna i bez mogućnosti nadopisivanja.

Ipak, prije stranica na kojima je samozatajan autobiografski diskurs zamijenjen još suspregnutijim i pseudoobjektivnim kroničarskim diskursom, a sadržaj posvećen Kašćergi postaje depersonaliziran do granica Hrvatinih mogućnosti, Antun je preskočio nekoliko praznih stranica svoje bilježnice. Njihova se bjelina s čitalačke pozicije čini kao kontrapunkt prethodnoj rekapitulaciji i postaje nada u otvorene mogućnosti za nastavak autobiografske i osobne priče. Na početku su tih stranica rukom kroničara naknadno dopisani samo događaji koji pripadaju službenom dijelu autobiografije: kupnja imanja u Ukotićima, funkcija voditelja izgradnje dijela ceste Kašćerga – Zamask 1909. godine te Hrvatinovo imenovanje crkvenim ključarom, zajedno s Matom Maurovićem, krsnim kumom njegova sina Anđelka 1910. godine.

O obiteljskom životu nakon Katarinine smrti nije posredovano gotovo ništa. Prije nego što se Hrvatinov pripovjedni glas prometnuo iz osobnoga u pseudoobjektivan, a autobiografa je zamijenio kroničar, ispriповјeđan je samo još zapis o šarlahu, od čega su 1911. godine oboljela sva njegova djeca i zbog čega je sin Milan u pulskoj bolnici proveo tri mjeseca.

Iz drugoga se obiteljskog stabla, »Rodoslovija«, ipak mogu iščitati daljnji dijelovi povijesti obitelji Antuna Hrvatina:

– nakon zaključenja pripovjednih dijelova s 1913. godinom Antun se vraćao svom rukopisu samo kako bi dopunio obiteljsko stablo koje kazuje da je Antun doživio i smrt naj-

³ Pojedini su Hrvatinski zapisi/ulomci u bilježnicu uneseni različitim bojama tinte. Tijekom vremena mijenja se i zapisivačev rukopis, a grafičko oblikovanje zapisa te praznine između zaokruženih vremenskih i sadržajnih cjelina omogućavaju rekonstrukciju procesa nastajanja teksta kao cjeline. Prazne se stranice i »bjeline«, zahvaljujući »minus-postupku« iščitavanja značenja iz onoga što nedostaje, također mogu interpretirati kao nositelji značenja.

starije kćeri, Petrine, koja je umrla u listopadu 1919., ne dočekavši prvu obljetnicu braka. O Petrini, gledanoj pripovjednim očima autobiografa-oca, u bilježnici ne piše ništa. No, u posljednjem dijelu bilježnice, posvećenom učiteljima u Kašćergi, iz kroničarova depersonalizirana glasa koji spominje Petrinu među djevojčicama koje su se istakle u crkvenom pjevanju, može se razabrati i očinski ponos na šesnaestogodišnju kćer.

Budući da se Frane, Anđelko, Ana Marija i Milan uopće ne spominju u autobiografsko-kroničarskim dijelovima Hrvatineve bilježnice, podatci iz *Rodoslovija* i ovdje popunjavaju pripovjedne praznine: Frane se vjenčao 1920., Ana Marija 1924. godine, a kako su i Antunov zet i njegova snaha imali isto kašćergansko prezime, Maurović, te kako Antun, koji je običavao u rodoslovlje unositi i napomenu o podrijetlu bračnoga druga, nije uz bračne drugove naveo nikakav drugi podatak, našu pretpostavku da su i Frane i Ana Marija, oženivši se sumještanima, ostali živjeti u Kašćergi, potvrdile su matične knjige. U spomenutom dodatku rodoslovlju navedeni su Franini sinovi: Ivan i Dragutin Rok. Budući da je Antun u »Rodoslovije« unosio podatke samo o muškim Hrvatima, o Ani Mariji, udanoj Maurović, više ništa ne saznajemo.

O Anđelku znamo samo da se oženio 1929. godine. Milan se nije ženio.

Posljednji je vlastoručni zapis u bilježnicu Antun Hrvatina unio nakon 28. kolovoza 1937., kada je šezdesetsedmogodišnjom rukom do podatka o rođenju sina Milana unio i podatak o njegovoj smrti. Pokopavši nakon dvoje male djece, supruga Katarine i kćeri Petrine svoje četvrto dijete, tada se već kao starac oprostio i od *Rodoslovija*, posljednjega dijela u bilježnici koju je stvarao i kojoj se, kao autobiograf i obiteljski kroničar, vraćao i nakon zaključenja zapisa o Kašćergi, u razdoblju duljem od trideset godina.

Autobiografski se element, kojem je ovo čitanje dodijelilo ključnu ulogu u formiranju nastanka i strukture Hrvatinih zapisa, potvrđuje i kada je riječ o trenutku u kojem je različite vrste diskursa i nediskurzivnoga iskaza zamijenio muk pripovjedačeva glasa.

Antun Hrvatina umro je 24. veljače 1951., u 81. godini života, u rodnim Bankovcima kraj Kašćerge.⁴

Skromnim izvorima za izradu osobnoga portreta stvaratelja mogu se posredno pribrojiti i izvori na kojima je Hrvatina gradio svoje pripovijedanje jer se radi o probiru koji je uvijek implicitno uvjetovan osobnim sustavom vrijednosti. Budući da se Hrvatinaov tekst izravno referira samo na statističke prikaze i službene dokumente, a koji su danas dijelovi arhivskih fondova i zbirki upravne i pravosudne te crkvene provenijencije, skici portreta stvaratelja mogle bi se pridodati i spoznaje o njegovu istinskom povjerenju u institucije, ali i iz teksta razvidna nesklonost dnevnopolitičkim temama.

Ostali dijelovi osobne ostavštine upućuju da je Antun Hrvatina, nakon što je 1910. godine postao ključar župne crkve, koristio privilegij istraživanja župnoga arhiva, ali i da je

⁴ HR-DAPA-861/1.2.1.40 Zbirka preslika gradiva iz arhiva Republike Hrvatske. Preslici iz Zbirke mikrofilmova matičnih knjiga i popisa obitelji (HR-HDA-1448). Župni arhivi Porečke i Pulske biskupije i matični uredi Istarske županije. *Matični ured Pazin. Gračišće - Matična knjiga umrlih, 1947 – 1952. Sken M01002634*. Izvornik MK čuva se u Matičnom uredu Pazin (knj. br. 131).

u razdoblju od 1912. pa do 1929. godine pri župnom uredu bilježio izdavanje smrtovnica.⁵ U ostavštini se Antuna Hrvatina nalazi ukupno osamnaest oporuka nastalih u razdoblju od 1903. do 1920. godine, u kojima je Hrvatini ovom rukom posredovana posljednja volja nepismenih mještana Kašćerge, ali i stanovnika Zamaska i Grimalde.

U javnom se portretu koji konstruiraju Hrvatini zapisi, primjerice, pričom o kašćerganskoj školi i njezinim učiteljima te o župi i njezinim župnicima, mogu utvrditi temelji njegova vrijednosnoga sustava, primarno izgrađenoga na vrednovanju vjere, tradicije i intelekta koji je izgrađen u sustavu obrazovanja, a manifestirao se u povjerenju prema institutu crkvene i državne vlasti, pa i onda kada pojedini pripadnici, prema procjeni pripovjedača, to poštovanje nisu zaslužili.

Rekonstrukciji osobnoga portreta Antuna Hrvatina pripomaže i jedini subjektivni iskaz o obiteljskom zanatu kojim je Hrvatini zamijenio školovanje. Ulomak od dviju rečenica: »Godine 1887 počeo sam bio mlinariti. U mlinu sproveo sam ugodnih i neugodnih časova«, ukazuje, a daljnja analiza teksta potvrđuje, da je na mapi Antunova emotivnoga krajolika mlin bio gotovo posve izvan očišta.⁶ Sadržajem *Kronike* posredovani su gotovo isključivo interesi vinogradara i zemljoposjednika, a osobna financijska i imovinska dokumentacija stvaratelja upućuje na skrbno dokumentiranje poslova u svezi s upravljanjem zemaljskim dobrima.

Pored preferiranja službenih izvora, koji osim na sustav vrijednosti upućuju i na važnost koju je Hrvatini pridavao pouzdanosti svoga rukopisa, načini grafičkoga oblikovanja nepripovjednih dijelova naočitije manifestiraju njegovu osobnu potrebu za potenciranjem referencijalnosti svoga pripovijedanja i za izvandiskurzivnom ovjerom kroničarskoga teksta. Naime, već i prvo (ranije) obiteljsko stablo vizualno simulira tablični prikaz matice, a u *Rodoslovlju* Hrvatini u zaglavlju započinje upotrebljavati čak i pečat. Snažna potreba za ovjerom pouzdanosti i naglašavanjem vjerodostojnosti svojih zapisa kulminira nakon 1907. godine u *Kronici*, čiji je naslov iscrtkan s tolikom pažnjom da na prvi pogled izgleda kao da je otisnut u bilježnici. Štoviše, iste je godine Hrvatini započeo koristiti i osobni pečat s inicijalima. Tim je pečatom retroaktivno ovjerio i prethodno sastavljene zapise.

U čitanju se autobiografsko-kroničarskoga teksta Antuna Hrvatina, koji je zbog uskoga opsega predmeta (lokalne povijesti Kašćerge) nešto teže uspoređivati s već vrednovanim izvorima, pozornost skreće na mehanizme ovjerovljenja kojima je autor pokušao naglasiti referencijalnost diskurzivnih dijelova.

Nije poznato je li sačuvan trag fizičkoga lika stvaratelja Fonda i autora zapisa u bilježnici. Za uvodno spomenut portret muškarca iz obitelji Hrvatini ne može se sa sigurnošću tvrditi da je Antunov. Ipak, u jednom je od dijelova kroničareva diskursa otkroven i detalj na koji, u nedostatku fotografije Antuna Hrvatina, a u svrhu životnosti portreta samozataj-

⁵ U Fondu se čuva jedan svezak naslovljen *Sastav smrtovnica*, odnosno evidencije smrtovnica koje je izdao Župni ured, a koji obuhvaća razdoblje od 1912. do 1929. godine (signatura komada: HR-DA-PA-904/4.4.5).

⁶ U Fondu se nalaze dvije bilježnice maloga formata (signatura komada: HR-DAPA-904/3.4.) u kojima je Hrvatini vodio dnevnik mlinarskih usluga. Zapisi su nastali u razdoblju od 1937. do 1940. godine. Svi su zapisi, uključujući i imena i prezimena mještana, na talijanskome jeziku.

noga biografa i skiciranja fizičkoga lika stvaratelja arhivskoga gradiva, ipak treba skrenuti pozornost: prijepis u nastavku ovoga rada unutar iskaza iz 1913., nastaloga u trenutku pripovjedačeve osobne povrijeđenosti, krije i obavijest da je u vrijeme nastanka zapisa imao brćiče.

Napomena

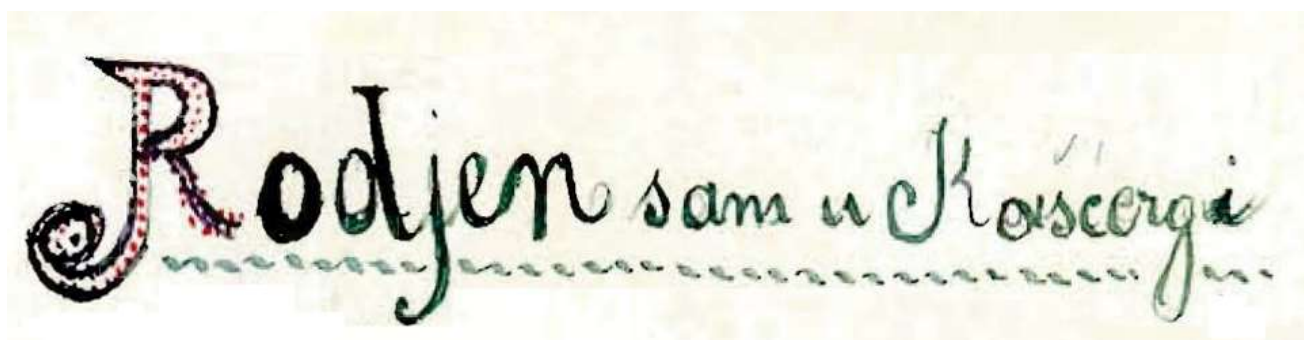
Kao što je uobičajeno, a od Uredništva *Vjesnika istarskoga arhiva* i sadašnje ravnateljice DAPA-e prihvaćeno, sadržaje rukopisa Antuna Hrvatina prepisala sam sa svim njegovim pravopisnim i jezičnim pogreškama i osobitostima.

Kronika (1891. – 1913.)

u:

osobnom fondu Antuna Hrvatina – HR-DAPA-904 Antun Hrvatini: 1905/1937
[1945/1946]

(HR-DAPA-904/1.1. Kronika (1891-1913).)

*Rodjen sam u Kašćergi
za din. Baniovci an 4 maja 1870 od otca Stiepana i majke Matie od Doktor.*

Godine 1879. meseca decembra dali su me roditelji u pučku školu u Tinjan, bilo je to dne 8 decembra, na tom putu pratio me moj djed, istoga dana bio je zapao snjeg do kolina.

Na stanu bio sam kod Šimuna Florianis buduć da je taj starac bio sam poroda nije imao priženio se je k njemu Anton Milović rodod iz Kršana za njegovu nećakinju.

Na stanu kod ove obitelji bio sam tri školske godine.

Učiteljem bio je tada u Tinjanu Blaž Rimanić rodod iz Gračišća, u tri godine što sam bio u školi naučio sam čitat i pisat hrvatski, latinski i njemački.⁷

⁷ Hrvatinov zapis u cijelosti proturječi podacima objavljenima u znanstvenoj literaturi, koji na temelju članaka objavljenih u *Našoj slozi* i *Pučkom prijatelju* navode kako je hrvatska pučka škola u Tinjanu nakon punih petnaest godina borbe otvorena tek 1882. godine; usp. Božo MILANOVIĆ, *Hrvatski narodni preporod u Istri*, knj. II (1883-1947), Istarsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Pazin, 1973., str. 348;

Školske godine 1882-83 polazio sam I. gimnazialni razred na državnoj velikoj njemačkoj gimnaziji u Pazinu.

Godine 1887 počeo sam bio mlinarit. U mlinu sproveo sam ugodnih i neugodnih časova.

Dne 20 decembra 1892 umro je otac bolovao je od meseca oktobra 1891, sprovod bio je dne 22 decembra u 10 sati u jutro, od godine 1889 bio je župan porezne občine Kašćerge, njegovim nastojanjem bila je sagradjena nova župna crkva u Kašćergi.

U subotu u noći od 15 na 16 decembra dogodila se nesreća oko 1 sat po polnoći pojavio se je požar na kopiešću na kojem je izgorjelo 6 stogova sjena po prilici 20 000 funti, izgorjelo je 2 voza slame kuruznice i jedan stog frulja za ovce. Nesreću došao je javit Marko Dobrilović susjed oko dva sata po polnoći, vatru opazio je prvi susjed Martin Dobrilović, ukućani bili su u tvrdom snu pošto su kasno legli na spavanje u času kada je najavljen bio požar bilo je sve u jednom plamenu, spašeno bilo je samo jedan stog slame i jedan stog otave, sreća bila je što je zrak bio miran jer nije bilo nikakvog vjetra jer inače bila bi se dogodila veća nesreća, bla je prijava učinjena na žandarmeriju ali uzrok požara ostao je nepoznat.

Ego Antonius Hrvatini sum
 natus in die 4 Majus 1870 de Stephanus et
 Mathae nate Doctur de Gherdoselensis
 sponatus sum die 31 Ianuarii 1894 cum
 Catherina Maurovi de Mihaelum et Ma-
 ria, nata die 21 Martii 1873. in Casćerga.

N ^o	Nomen Infantis	Die nat.	Die bap.	Patrinorum.	
I.	Petrina	27/II 1895	28/II 1895	Antonius et Catherina Maurovi	man. sak. u. H. im. die 3/7 1893 Ruk. Aus Maurovi bis. abda. St. K.
II.	Franciscus Stephanus	26 Majus 1896	26 Majus 1896	Vincencius et Francisca Uholić	Montes 9 Junius 1896
III.	Francisca Maria	22/X 1897	22/X 1897	Antonius et Maria Maurovi	Montes. 29/III 1899
IV.	Franciscus Eduardus	12/X 1899	15/X 1899.	Francisco Pionić	28/II 1912 Pinnis sv. sakram. sv. p. r. e. d. 30/X. sv. sakr. sv. potestate.
V.	Milanus	18 Decembar 1901	19/XII 1901	Blasius Maurovi	24/II 1914 Pinnis sakram. sv. p. r. e. d. 10/9 1923 Simon Uholić t. r. o. m.
VI.	Angelus	2 Octobris 1903	4 Octobris 1903	Matheus Maurovi	30/XII 1912 Pinnis sv. sakr. potestate. t. r. o. m. S. J. o. v. e. n. i. s.
VII.	Anna Maria	13/III 1905	16/III 1905	Antonius et Franc. Uholić	Toljasski biskup Bartolomasi 14/9 1923 Pinnis Maria Suron

Ego Antonius Hrvatini sum natus in die 4 Majus 1870 de Stephanus et Mathae nate Doctur de Gherdoselensis sponatus sum die 31 Ianuarii 1894 cum Catherina Maurovi de Mihaelum et Maria, nata die 21 Martii 1873 in Casćerga.⁸

⁸ [Ja sam Antun Hrvatini rođen dana 7. svibnja 1870. od oca Stjepana i Matije rođene Doktor iz Grdosela, oženio sam se dana 31. siječnja 1894. Katarinom Maurović od Mihaela i Marije, rođenom dana 21. ožujka 1873. u Kašćergi.]

<i>N.</i>	<i>Nomen Infantis</i>	<i>Die nat.</i>	<i>Die baps.</i>	<i>Patrinorum</i>	
<i>I.</i>	<i>Petrina</i>	<i>27/II 1895</i>	<i>29/II 1895</i>	<i>Antonius et Catherina Maurović</i>	<i>Primi sak. sv krizme dne 6/7 1903 kuma Ana Mogorović bisk. Andr. Strk</i>
<i>II.</i>	<i>Franciscus Stephanus</i>	<i>26 Majus 1896</i>	<i>26 Majus 1896</i>	<i>Vincencius et Francisca Ukotić</i>	<i>Mortus 6 Junius 1896</i>
<i>III.</i>	<i>Francisca Maria</i>	<i>22/X 1897</i>	<i>22/X 1897</i>	<i>Antonius et Maria Maurović</i>	<i>Morta 29/VIII 1899</i>
<i>IV.</i>	<i>Franciscus Eduardus</i>	<i>12/X 1899</i>	<i>15/X 1899</i>	<i>Francisco Sironić</i>	<i>28/IV 1912 Primio sv. sakrament pričest 30/IV. sv. sakr. sv. potvrde.</i>
<i>V</i>	<i>Milanus</i>	<i>18 December 1901</i>	<i>19/XII 1901</i>	<i>Blasius Maurović</i>	<i>21/VII 1914 Primio sakram. sv. pričest 10/9 1923 Simon Ukotić kum</i>
<i>VI</i>	<i>Angelus</i>	<i>2 Octobris 1903</i>	<i>4 Octobris 1903</i>	<i>Matheus Marović</i>	<i>30/IV. 1912 Primio sv. sakr. potvrde kum .P. (.....)</i>
<i>VII</i>	<i>Anna Maria</i>	<i>13/III 1905</i>	<i>16/III 1905</i>	<i>Antonius et Franc. Ukotić</i>	<i>Talianski biskup Bartolomasi 14/9 1923 kuma Maria Suran</i>

U četvrtak dne 16 marča 1905 u 12 sati o podne preminu moja ljubljena supruga u dobi od 32 godine, iza trećeg dana od porodjaja. Dne 13 marča bio je porodjaj koji je bio dosti lagan kako nije bio nijedan od prvih porodjaja; dne 14 istoga miseca oko 10 sati u juto primi ju težka bolest u truplu od koje je groznica primi prizvani lječnik Dr. Gržinić bio je kod nje u 12 sati u noći istoga dana, konstatirao je odmah da se nalazi u veoma u težkom⁹ stanju, ali prividno dao je nade da krenuti na bolje, pripisani liek nije pomogao, u 12 sati u noći na 15 nastupi smrtna borba, u to vrieme govorila je kao izvan sebe.

Pogreb bio je dne 18 marča u 10 u jutro, živili smo u mirnom i ljubljenom braku 11 godina 45 dana.

p.u.m

⁹ Ovdje je prekríženo »pogibeljnom« i povrh toga napisano »u težkom« – op.a.

Dne 23 junia 1909 pogodio sam se sa Petrom i Antonom Sironić iz Terviža cielo njihovo imanje što ga posjeduju u Ukotići i to za 30 000 kruna uz oplaćivanje u obrocima do 12 godina sa kamatima od 3% dne 3 julia iste godine bi učinjen kupo-prodajni ugovor na mene i na strica Josipa na svakoga jedan jednaki dio.¹⁰

Godine 1909 od 9 augusta do konca iste godine bio sam voditeljem cesto-gradnje Kašćerga-Zamask.

Pod mojim vodstvom bi sagradjen komad ceste od kuće Ivana Šćulac do proti »Repčevići«, cestu se gradilo vladinom potporom što bi doznačena za ublaženje biede koja bi nanešena usljed suše i tuče godine 1908 i 1909. Za ove radnje bila je navala radnika pošto nije puk imao čime da se hrani. Za ovaj komad ceste potrošak iznašao je 14 000 kruna. Radnici bili su samo iz Kašćerge i Zamaska, kao inžinir plaćao je radnike višji komisar Alois Linz.¹¹

Dne 3 novembra 1911 obolio je sin Milan od skarlatine dne 7 istoga meseca ciepijo mu liečnik Dr. Gržinić, što je odmah konstatovao da je skoro prekasno, težka i strahovita je ta bolest bila, sa svim tim da je teško bolestan bio, bio je uvijek na razumu.

Dne 20/I 1912 morao sam odvesti u bolnicu u Pulu u kojoj je bio puna tri meseca.

Obolili su u isto vrijeme i ostalo četvero Petrina, Frane, Angjeo i Ana kojih je ciepio liečnik Dr. Gržinić, ali hvala bogu prošli su bez teških boli.

Dne 1 januara 1910 bio sam imenovan za crkvenog ključara župne crkve u Kašćergi dekanatskim dekretom Pazin od dne 1 januara 1910 ad br. 94 sa drugom Matom Maurović iz Kašćerge.¹²

¹⁰ Među imovinskim se evidencijama i financijskom dokumentacijom iz razdoblja od 1910. do 1920. godine čuva inventar imovine iz ove kupoprodaje (signatura komada: HR-DAPA-903/3.1).

¹¹ Inicijativa mještana za izgradnju lokalnih cesta koje bi bolje povezale Livade, Draguč, Zamask, Vrh i Zrenj s Pazinom nije zastala nakon 1909. godine. U Fondu se čuva zamolba stanovnika upućena visokom Carsko-kraljevskom namjesništvu od 21. svibnja 1912., koju je u ime stanovnika potpisao Antun Hrvatina. Toj je zamolbi prethodio sastanak mještana na kojem su prikupljeni potpisi, dostavljeni u prilogu molbe. Nakon sastanka stanovnici su svoje želje zagovarali i kod narodnih zastupnika: u Fondu su sačuvani prijepisi pisama koje su stanovnici uputili narodnim zastupnicima Matku Laginji i Ivanu Cukonu u kojem mole za njihov angažman u rješavanju problema oko izgradnje cesta koje bi ekonomski unaprijedile njihov kraj. Fond također sadrži i Hrvatinaov prijepis pisma poslanoga 15. svibnja 1912. iz Beča župniku Gojtanu, a u kojem Matko Laginja obrazlaže program te financijsku stranu izgradnje mjesnih prometnica. Iz ranijega razdoblja Fond sadrži i Hrvatinaov prijepis *Popisa najvažnijih občinskih puteva u mjestnoj občini Pazin, kojih je gradnja i popravak od najveće potrebe i koristi za veći dio mjestne občine* od 4. prosinca 1904., koji je potpisao općinski načelnik Šime Kurelić. Navedeni su dokumenti pohranjeni u podseriji: HR-DAPA-904/2.3. osobna dokumentacija: korespondencija i dokumenti vezani uz izgradnju lokalnih cesta.

¹² U Fondu se čuva izvornik pisma od 1. siječnja 1910. koje je, uz dekret o imenovanju, potpisao Antun Kalac, pazinski župnik i dekan (signatura komada: HR-DAPA-903/2.2.).

»Rodoslovije« (1769. – 1937.)

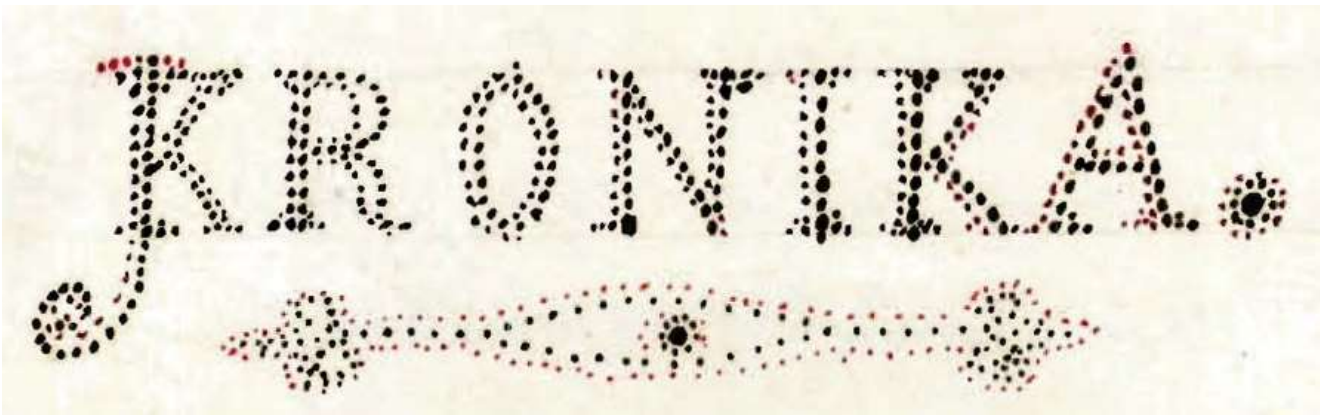
Rodoslovije

obitelji Hrvatini-Kulina na
Bankovcih. br. 35.

T.Br.	Ime	Rodio se	Vienčao se	Umro je	Opazke
1	<u>Kulina Maria</u>	9. marta 1769	7. novem. bra 1786	25. maja 1837.	
	<u>Hrvatini Antun</u>	1762		22. XII 1847.	Rodjen iz žu- pe Zamra Be- sela Koruna.
2	<u>Hrvatini Toma</u>	5. XII 1804.	26. novemba 1821	27. XI 1826	
	<u>Maria v. Rafaelis</u>	20. IX 1796		4. III 1851.	
	<u>Tavao sinovič</u>	17. I 1823	23. XI 1840	22. XII 1910.	Dne 22. VII 1914 postavljen spomen ploča
	<u>Simre</u> "	11. Decembra 1825	6. 2 1849	5. aprila 1892.	ovi bi oženjen u Horacini sa Marijom Teric
	<u>Maria Ka</u> "	7. Janara 1824		24. Julija 1855	ova bi udata za Antuna Saxfor- Wolke
3	<u>Hrvatini Tavao</u>	17. I 1823	dne 23. novemba 1840	22. XII 1910	
	<u>Uhotić Kata</u>	11. IX 1820		10. VI 1874.	
	<u>Tavao sinovič</u>	11. II 1842		23. VII 1862.	
	<u>Stjepan</u> "	11. II "	8. II 1869.	20. XII 1892.	

Broj	Ime	Rodio	Vjenčao	Umro	Opazke
106.	Rođica Kri' Josipa	22/IV 1904	Vjenčala se sa Josipom Jurić u Americi		odšla u Amer. zbiljenje 3. decembra 1924
11	Francica " "	5/IV 1906	25/IX 1937		Vjenčala se srijeda Versa. Joracim
12.	Margarita " "	10/VI 1908			iseli se u Amer. dne
7.	<u>Hrvatina Ante</u>	4/5-1877			
	<u>Maraović Katerina</u>	21/III 1873	31/II 1881	16/III 1905	Mlada od porodjaja
14.	Petrona Kri' ovih	27/II 1895	3/II 1919	30/IX 1929	Vjenčala se sa Antonom Pitasić
2.	Franjo Stjepan sin "	26/IV 1896		6/VI 1896	
3.	Francica Maria "	22/IX 1897		29/VIII 1899	
4.	Franjo Eduard "	12/IX 1899	1.6/II 1920		
5.	Milan sin "	18/XII 1901		31. VIII 1937	tumore del cervello
6.	Engjeldko " "	2/IX 1903	30/II 1929		Vjenčala se sa Ivanom Jurić n. 24/II 1907
7.	Anna Maria Kri' "	13/II 1905	12/VI 1921	12/XI 1924	Vjenčala se sa Jos. Maraović od. 1902.
<p>Kako je navedeno iz Knjige vjenčanih slovo je prvotna obitelj Hrvatina iz župe Karinske na starije obitelji Kulera.</p> <p>Košice 15 rujna 1911.</p> <p>Antun Hrvatina</p>					

»KRONIKA« (1891. – 1913.)

POPIS PUČANSTVA U ISTRI 1890.

Popis biaše proveden dne 31 decembra 1890. Tada se nabrojilo 317.630 duša, od ovih je 165.187 muških a 152.443 ženskih glava. Čitavo pučanstvo djeli se po narodnostih i pojedinih političkih kotarih kako sljedi: po vjeri biše 316.523 katolika i 1107 druge vjeroizpovjesti.

Čitati i pisati znade po statistici 1890. 93.206 po statistici 1880. godine 64.549. Dakle već 29 659. Nezna čitati ni pisati po statistici 1890 godine 224.424, po statistici 1880 godine 227460. Dakle manje 3036. Od godine 1880 do 1890 promašio je broj - - - 10 godina 25 613 osoba.

Bz.	Polit. kotari	Italij anici	Hrv. olci	Slov. enici	Rum. enici	Drug narodne
I.	Kopov	31.103	15.074	27.328		270
II.	Toreč	35.653	11.318	1.425		56.
III.	Takin	6.654	33.817	390	465	153
IV.	Tula	35.568	22.193	1.568	5	5.024
V.	Volosko	730	27.569	13.811		756
VI.	Losinj.	8.593	30.707	49		148
	Ukupno	118.301	140.578	44.571	470	6.401.

Dne 4 septembra 1890 došao je u Kašćergu V. G. Josip Gojtan¹³ kao župeupravitelj rodod je iz Lindara, u to vrijeme nije ni jedan znao čitat niti pisat u Kašćergi, odmah čim je došao stao je sakupljat mladići i učit ih čitat i pisat po večerima u svom stanu.

Župnik Mogorović Mate koji je došao u Kašćergu godine 1842 nije mario da tko bi se naučio čitat i pisat dapače bio je veliko protivan da bi školu se ustrojilo u Kašćergi.

Crkva za vreme njegovog župnikovanja u Kascergi bila je vrlo u lošem stanju, dočim si je sebi pripravio ogromno imanje.

Umro je u Kašćergi dne 6 rujna 1891 rodod bio je iz Grdosla. Imetak što ga je posjedovao baštiniio ga je njegov nećak Aleksander.

Dne 26. Novembra 1891. bi posvećena nova župna crkva u Kašćergi. Crkvu posvetio je P. n. Gosp. Josip Orbanic proš-dekan u Pazinu uz asistenciju: ča. F. guardian samostana iz Pazina, župnika Frana Bukovec iz Trviža župeupravitelja Krokeka iz Grdosela.

Gradnja bi započeta dne 11 Maja 1891 a dovršena meseca Novembra iste godine. Trošak bio je otprilike 3.3.73.37 proračunan. Žitelji su nakopali sve potrebito kamenje i dopejlali pjesak (sablani) na rabotu.

Crkva bi sazidana pod župnikom Jos. Gojtan županom Stiepanom Hrvatina a poduzetnikom Maria Pavletić iz Buzeta, isti dan bio je prolom oblaka, a od 9 ure bio je ljep dan.¹⁴

Godine 1892 počelo se je škropit loze proti peronospori sa modrom galicom i u Kašćergi dočim se je drugud po Istri škropilo i prije, bilo je dosti muke i nagovaranje dok se je žitelje na to sklonilo, da je uspješno se postiglo nabavila je občina i štrcaljku i galicu te badava dala našim kmetom samo da se jednom počne raditi.

¹³ Župnik Josip Gojtan bio je, prema građivu koje se čuva u sklopu fonda Antuna Hrvatina, središnja figura društvenoga i prosvjetnog života Kašćerge te pokretač i podupiratelj promjena o kojima govori stvarateljeva kronika. U Fondu se nalazi i Hrvatinaov prijepis pisma koje je 29. kolovoza 1915. vjernicima župe Kašćerga poslao tršćanski i koparski biskup Andrija Sterk. Biskup pismom udovoljava zamolbi mještana Kašćerge te im dopušta da posebnom crkvenom svečanošću u sklopu bogoslužja obilježe dvadeset petu obljetnicu župnikovanja Josipa Gojtana u Kašćergi te najavljuje svoj dolazak na crkvenu svečanost. Biskup je tim povodom Gojtana imenovao svojim počasnim konzistorijalnim savjetnikom.

¹⁴ U drugom dijelu kronike (1914. – 1917.), opisujući ratna zbivanja iz 1915. i 1916. godine koja su utjecala na život u Kašćergi, Hrvatina je spomenuo i zapovijed ratne uprave o prestanku zvonjenja, po kojoj su 17. svibnja 1915. zvona crkve u Kašćergi prestala vjernike pozivati na misu, a zatim navodi i skidanje velikoga zvona sa zvonika kašćerganske crkve, za ratne potrebe: »U Kašćergi je skinuto veliko zvono 22. listopada u 9 sati u jutro, koje bi predano ratnoj upravi na uporabu. Zvono je težilo 285 klgr za koji je crkvena uprava primila 1140 kruna. Napis na zvonu je bio „R.mo Sig. D. Simone Mendicovich parroco anno Domini MDCCI. Slike Majka Božja sa sinom na krilo, David sa kitarom, Isus na križu pod križo stoje Majka Božja i Marija Mandalena. IHS.“ Mjeri 78 cm širine 82 cm u visinu. (...)...a dva zvona sa crkve sv. Marije na Padovi su ostala ko starinski spomenici, koje nije htjela dirati naša ratna uprava.«

A bilo ih dosti koji nisu dali se nagovoriti dok nije jedne godine palo lišće sa loza koje nisu bile skropljene dočim one koje su bile skropljene ostalo je zdravo lišće i grozdje.

Godine 1893 bi sagradjeno novo groblje u Kascergi troškom okolo 1900 forinti, a na dne 18 septembra bi posvećeno, poduzetnik bio je Ivan Ujčić iz Pazina župnik Jos. Gojtan župan Bučan Anton.

Iste godine meseca novembra bila je stvorena u Kašćergi pomoćna škola u kojoj je podučavao župnik Gojtan smještena je bila u kući Aleksandra Mogorovića.¹⁵

Ista godina 1893 bila je prilično plodna vina bilo je puno ciena bila je do 18 forinti po Hektolitr.

Na vazam 16 aprila 1895 u noći bio je jak potres te je bio porušen grad Ljubljana u Kranjskoj.

Godina 1895 bila je močvarna bilo je mnogo poplava trave bilo je puno ali malo koristi od nje, ove godine škodila je puno peronospora na lozama i groždju, tko nije škropijo na vrieme nije imao što trgati, ove godine ostale su mnogima prazne bačve, koji nisu vjerovali da skropljenjem se zapriječi peronospora, vino se je prodavalo [za] vrlo dobru cieniu od 16 do 20 forinti po hektolitr.

Ad godine 1897 do 1900 bile su srednje plodne godine vino se je prodavalo dobru cieniu.

¹⁵ Ovime Hrvatini nadopunjuje i dijelom ispravlja dosad objavljene podatke o kašćerganskom školstvu. Prema članku objavljenom u *Našoj slozi* (dalje: *NS*) od 27. rujna 1894., Božo Milanović navodi da je osnovna škola u Kašćergi otvorena 1892. godine (*NS* 90/1894.; MILANOVIĆ, *Hrvatski narodni preporod...*, knj. II, str. 346 i 637.). U tom je broju *Naše sloge* objavljeno pismo stanovnika Kašćerge – *Pilošćanina* – koji pored izgradnje nove župne crkve i izgradnju groblja spominje i župnikovu poduku prije otvaranja pomoćne škole, upise u pomoćnu školu, broj upisane djece te borbu za hrvatsko školstvo u Kašćergi. Prema Hrvatini i *Pilošćaninu*, organizacija je osnovnoga obrazovnog procesa na hrvatskome jeziku započela na inicijativu upravitelja župe Josipa Gojtana, 1890. godine. Naime, samoinicijativno je pokrenuo neformaliziran oblik podučavanja na materinskom jeziku i održavao ga pune tri godine, do osnivanja pomoćne škole u Kašćergi (1893.). Osnivanje je pomoćnih škola (*scuole ausiliari*, škole za nuždu) omogućeno novim školskim redom iz 1869. godine. U mjestima u kojima nije bilo pučkih škola, svećenici su mogli, uz minimalnu državnu naknadu koja je obuhvaćala i troškove udžbenika te ostale materijalne troškove, organizirati *pomoćne škole*, u kojima su se, nekoliko puta tjedno, učile osnovne vještine pisanja, čitanja i računanja. Te škole nisu bile usustavljene u školskim izvješćima i prikazivane su zbirno u godišnjim proračunima, pa su stoga i izvori o njima oskudni. Cukrov navodi da je u Istri školske 1893./1894. godine, o kojoj govori i Hrvatini, u Istri bilo ukupno 37 (16,3 %) pomoćnih škola (Ante CUKROV, *Između obrazovanja i denacionalizacije: Lega Nazionale i njezine škole u Istri krajem 19. i početkom 20. stoljeća*, ser. Hrvatsko školstvo u Istri, knj. 3, C.A.S.H., Pula, 2001., str. 96). Prema *Pilošćaninu*, upis je o pomoćnu hrvatsku pučku školu započeo 18. studenoga 1893., a pomoćnu je školu, koju je otvorila pazinska općina, pohađalo 60-ero djece u kući Bartula Mogorovića. Pozivajući se u bilješci na članak *Pilošćana* u listu *Naša sloga*, Milanović prenosi kako je upisivanje u javnu školu započelo 13. rujna 1892.

Dne 28 aprila 1901 bi posvećena župna crkva u Kašćergi, crkvu posvetio je biskup Andria Maria Strk.

Godina 1901 bilo je mnogo vina urodilo u Istri; stari ljudi se ne sjećaju da bi ga toliko urodilo u Istri, ciena mu je bila 14 forinti po H.

Početak godine bila je neobično oštra zima, isto ove godine bila su postavljani u Kašćergi tučobrani za pucanje proti tuči.

Iste godine 1901 bi sagrađena zgrada za pučku školu u Kašćergi troškom okolo 10 000 kruna sagrađena je na račun občine Kašćerge, poduzetnikom bio je Ivan Maria Pavletić, župan Ante Bučan.

Godine 1902 prvim septembra bi stvorena nova škola u Kašćergi djece upisalo se je 95. učitelj bio je Josip Gržinić rodod iz Račica, ovo je prvi učitelj što je došao u Kašćergu.

Dne 19 Marča 1903 na Josipovo zapjevaše na koru u crkvi za prvi put uz pratnju harmonija školska djeca većinom djevojčice koje je naučio pjevat učitelj Gržinić i to hrvatski, prije pjevalo se latinski.

Godina 1904 bila je nerodna radi velike suše koja je vladala po cijeloj Istri, groždja je urodilo dosti i druge hrane malo više nego???, da je još jedna takova sljedila skapali bi ljudi i blago od glada pošto trgovci mogli toliko davat na vjeresiju, vina urodilo je to srednje ciena je bila p. 20 for.

Godina 1905. Nova godina započne sa oštrom zimom koja je trajala 20 dana, pucala su jaja u kući od velike studeni, ova godina bila je prilično plodna, tko je škropio loze u prvoo polovici maja imao je dosti vina. Vino imalo je dobru cieniu do 18 forinti.

Dne 3 julia iste godine bila je vrućina kakove se ljudi u Istri ne siećaju. Postaloo je mrtvih radi nesnosljive vrućine.

Dne 14 veljače 1906 bio je premešćen učitelj Gržinić u Kringu, bio je dobar učitelj, djecu je držao u strahu i dao im primiera na pobožnost, nasljedio ga je Franjo Krbavac rodod iz Zarečja kraj Pazina.

Dne 25 siečnja 1905 bili su osudjen kod c. i i Kr. Okružnog suda u Rovinju radi navale na kuću Mata Jacin iz Hreljki u noći od 15 na 16 augusta 1904 i to: Joakim Hreljak starac od 80 godina na 4 meseca, Josip od Stipeta 9 meseci, Ivan sin Stipetov 10 meseci, Jakov sin Stipetov 12 meseci, Anton Hreljak od Marka 8 meseci i Ivan Hreljak od Marie 8 meseci tamnice.

Godina 1907.

Dne 15 julia bio je prolom oblaka sa tučom te je uništila tuča Zamask, Ukotićem Jedan dio Vrha. Drugud u Istri bila je obilata berba i lietina vino se je prodavalo od 16 do 24 krune po hektu.

Dne 4 oktobra okolo podne bio prolom oblaka, te u noći od 5 na 6 istoga mjeseca bio je tri puta, voda je mnogo škode učinila po Istri, podrla je voda mlinove pod Buzet i naplavala struge tako da nisu mogli. Ova godina radi velike suše bila slabo rodna naime krme za blago je malo urodilo. Krma bila je previše draga.

Ove godine bi izmjerena u mesecu juniju cesta Pazin-Grdoselo-Kršikla-Livade, mjerio je inženir Angjeo Marešić rodom iz Pirana.

Dne 14 Maja 1907 bili su izbori zastupnika za carevinsko vjeće po novoj izbornoj reformi, tajnim glasovanjem, dočim po prvoj izbornoj reformi izbiralo se fiduciare, a onda fiduciari izabrali bi zastupnike.

Po starom izbornom redu bilo je mnogo prevare i nasilja, dočim tajnim glasovanjem ne zna se tko za koga glasuje jer mnogo je bilo izbornika koji su morali glasovati proti svoje volje.

Za Istru od narodne stranke Izabrani su za zastupnike: Dr. Matko Laginja, prof. Vjekoslav Spinčić i prof. Matko Mandić.

Dne 30. aprila iselio se je u Ameriku Anton Ukotić od Pavla iz Ukotići bio je to prvi izseljenik iz Kašćerge, za njim iste godine iselilo se 18 osoba, sledeće godine meseca februara vratio se je kući dakako praznim žepom.¹⁶

¹⁶ Zapis je naknadno dopisan/umetnut – op.a.

Dne 24 rujna 1907 bi metnuta nova železna brv kod mlina preko potoka Marainščaka na naš vlastiti trošak. Željezne grede i sav potrebiti lies sa radnjom računa se okolo 600 kruna troška.

Kašćerga dne 31. decembra 1907.

Hrvatina

Godina 1908.

Godina 1908 ostati će u trajnoj povijestnoj uspomeni, ova godina jednom nas je rukom milovala a drugom bila, bilo je mnogo lijepih vrućih dana suša bila je velika kakove se ljudi malo siećaju, U Istri mnogo je trpjelo i blago i ljudstvo radi pomanjkanja vode naime zapadnisio (!)¹⁷ Istre Radi velike suše bila je nerodica hrane i krme za blago

Krma bila odviše skupa kao još nikad do tada, dočim vina je u Istri i cijeloj Europi kao još nikada. Buduć da je toliko vina urodilo slabo su njime ljudi okoristili pošto mu je bila vrlo nizka cijena, crno vino se je prodavalo od 5 do 10 kr. Po H. a bijelo do 20 kr jer je puno vina ostalo za razprodaju (!)¹⁸ od godine 1907.

Dne 4 jula okolo 2 sata po podne bio je prolom oblaka sa tučom. Tuča uništila je Zamask u Kašćergi i sela Ukotiće, Bankovce i Hreljke tako da nije ostalo groždja ni za ovat, tučom bihu nastradale občine Vrh i Kršikla.

Buduć da je vina toliko urodilo gdje nije bilo tuče bili ljudi su u neprilici kamo da sprema toliko grozdje dali pružila im se dobra prigoda u krajevima gdje su bili tučom ponesrećeni izposudili su posudje i tako si lijepo spraviše groždje i vino ali i za one koji su bili ponesrećeni bila je ovo blagodat jer za uzajemno posudje nabavili su si vina, groždje i dropina cijelu potrebu za kućnu porabu.

Od 4 julia kod nas je češće kakova rosa a u polovini augusta namočilo je dosti, zadnje krme za blago našlo se prilično dosti i također hrane za ljude.

Maslina kod nas nisu urodile nimalo, ako je gdje bilo kakovo zrno nije ih brao nitko.

Gusjenica na zelenju bilo je puno, jesen i zima bi neobična suša.

Dne 2. decembra 1908 slavilo je Njegovo Veličanstvo car i kralj Franjo Josip I 60 godišnjicu svoga vladanja, taj dan proslavilo se i u Kašćergi na pristojni način; na 10 sati u jutro bila pjevana svečana sv. Misa sa pjevanjem na koncu zahvalnicu i carevku, akoprem je bio to radni dan ljudi kod mise bilo je kako na svaki drugi veliki blagdan.

Riedki su vladari koji slave ovake godišnjice.

Tom prigodom bili su pomilovani svi vojnički bjegunci.

¹⁷ Zapadni dio?

¹⁸ Rasprodaju?

Godina 1909.

Ova godina bila je nešto bolje rodna nego li prošla godina 1908 kod nas akoprem je bila tuča potukla i isprebijala loze prošle godine urodilo je vina više nego se je nadalo, u iztočnom djelu Istre urodilo je vina puno da ljudi nisu imali kamo ga spraviti. Ove godine bilo je vino posvema razprodano, cijena bila je nešto bolja nego li prošle godine, prema komu prodavalo se je do 36 filira po litru. Cijena sienu volovskom bila je vrlovisoka radi suše koja je trajala cijelu godinu.

Kašćerga, dne 31. decembra 1909.

Hrvatina

Godina 1910

Godina 1910 bila je odviše močvarna slično godini 1896 siena urodilo je puno ali malo koristi od njega radi nepovoljna vremena.

Dne 17 junia bio je jaki prolom oblaka kod Grdosela nabujala je rieka Marainščak prelila sa svojeg korita te je poplavila cijela dolina uz riekü i time nanesla puno škode na sienu i usjevima.

Ova godina bila je veoma slaborodna od vina po cijeloj Evropi radi peronospore, cijena je vinu bila vrlo poskočila naime prema koncu do 60 kr. Po H.

Kašćerga, dne 25. decembra 1910.

Hrvatina

Godina 1911.

Godina 1911. počela je veoma sa ugodnim vremenom naime do 13 marča bilo je dosti malo kišovitog vremena kadšto malo studeno, mesec april prošao je bez kaplje dažda vrijeme veoma ugodno za radnju u kampanji.

Maja i junia bilo je odviše kišovito i jako neugodno za sa krmom radit.

Dne 16 junia u 3 sata u jutro bio je jaki vihor sa tučom, škoda je bilo samo na izloženim mjestima vjetru, od 15 junia do 2 rujna bila je jaka suša i vrućina.

Dne 2 septembra oko 2 sata popodne palo je nešto dažja sa tučom, oštećena su bila sela Hreljki, Stancija i Kašćerga, zatim slijedila je jaka vrućina po danu i po noći do 22 istoga mjeseca trpjelo je puno oškodjeno groždje na crni konak. Dne 22 istoga meseca bio je veliki povodanj.

Ove godine urodilo je vina u Istri po prilici 369 750 Hekt. a godine 1910 okolo 429.227 dale manje 60. 00 k. groždje i vino bilo je veoma skupo, vinu bila je cijena do 50 kr na 1 H na veliko. Vino bilo je veoma dobro.

Radi suše koja je vladala po cijeloj Evropi ova godina bila vrlo nerodna, zato bila neobična skupoća živeža radi koje po velikim gradovima dosti neprilika.

Pod jesen bilo je ove godine dosti bolesti u Kašćerge naime od tifa i skarlatine, nastojanjem lječnika Dr. Gržinića i providnosti Božje nije umro nitko od spomenute bolesti, bolesnike posjećivao je skoro svaki drugi, treći dan, skoro 2 meseca i više, bolestnici dobivali su lijekove i lječnika bezplatno.

Kašćerga dne 31. decembra 1911.

Hrvatini

Za dne 31 augusta 1911 bi urečena razprava na C. KR. Kot. Sudu u Pazinu proti tuženim Ukotići Antunu p. Jure, Ukotić Šime, Mate i Antun p. Jakova, radi vožnje sa vozom iz svojih čestica izad malina preko vale za „Jazone“, buduć da spomenutin tuženicim bi dobrovoljno dozvoljeno pred kakvih 25 godina voziti preko spomenute vale, što su tuženici uvijek činili respektom kada bi vala pokošena i po suhom vremenu, dočim prvanje vreme su se služili preko Bučanove vale.

Buduć da je godine 1910 bile češće poplave, tuženici su se postupili voziti preko spomenute vale kada je bilo najveće blato kao na - - - da oni imaju pravo prolaza.

Na prigovor ne htijući se na lijepo nagodit razlogom da ako bi pitali dozvolu da bi time izgubili pravo vožnje, radi toga bili su tuženi. Ba (!)¹⁹ razpravi tuženici ne priznaju tužbe tvrdeći da imadu podpuno pravo i da se od uvijek služe prolazom preko spomenute vale, sud dao je vremena do 17. oktobra iste godine da se nagode da ne upuštaju se u velike parbene troškove.

Ali o kakvoj nagodbi nije bilo govora.

Dne 17. oktobra dodje sudbena komisija na lice mjesta, komisiji prisustvovali su branitelj i odvjetnici, za tužitelje bio Dr. Agneletto zastupnik Dra Kurelića za tuženike Dr. Constatini.

Izvidivši u tužbi navedene razloge budu pozvani prisutni svjedoci da polože prisegu, pristupilo ih je 7 izpitani budu 4 četiri za tuženike 3 za tužitelje. Sedam predloženih svedoka tužiteljevih budu pozvani u Pazin za dne 13 novembra iste godine na preslušavanje. Zastupnih tuženikah predlaže tri svedoka još na preslušanje. Bi urečena razprava za dne 25 istoga meseca, nakon preslušanih predloženih svedoka koje su tuženici sami proti sebi postavili bude izrečena sudbena odluka.

Odluka glasila je da tuženici u vrieme 14 dana moraju odstupiti spomenutog prolaza na platež parbenih troškova kojih se računa na kakvih 800 kruna.

Tko bi želio saznati potanji tok ove znamenite pravde neka se potruđi do C.K.Kot. suda Pazina gdje će nalaziti dotične spise od godine 1911.

Kašćerga dne 10/12 1911.

Hrvatini

¹⁹ Na?

Godina 1912.

Početak ove godine do konca marča nije bilo velike studeni kako bi obično trebalo u tako zimsko doba, travnjaci i žito bilo je uvijek zeleno, čim je nastupio mesec April postalo je biti oštra zima i svako jutro led i mraz, ali buduć da loze nisu bile još maknule te u Istri nije bilo velike škode usljed zime, ali po drugim pokrajinama naše carevine bilo je dosti velike škode od pozebi, ljeteto bilo više močvarno ne li sušno prave vrućine nije se očitilo kao navadno drugih godina.

Pšenica i druga žita su veoma dobro urodila vina je urodilo prilično dosti gdjenije bilo tuče ali dobroga okusa nije bilo radi hladnog lieta ciena iz početka bila mu dosti visoka naime od 40 do 60 kruna po H. i to radi slabe berbe u drugim krajevima, radi prerane zime i pozebi na proleće.

Maslina i voća bilo je malo, kuruze dosti ali slabo uzorila radi kišovitoz lieta.

Na koncu za ovu godinu može se reći da je bila kod nas dobrorodna za sve stvari, što je željeti da dobri Bog dade da i u buduće bude tako.

Godina 1913.

Do meseca marča bilo vrijeme kao obično prošlih godina magleno i kišovito samo u februaru bilo nekoliko dana i oštra zima.

Meseca marča bilo je izvanredno toplo i ugodno kano da je proljeće, te prema koncu meseca bilo je već sve zeleno.

U noći od 12 na 13 aprila bilo je veoma ružno vrijeme, snieg i oštra zima koja je trajala 3 dana, na tih istoga meseca bio je mraz i led kano u sredini zime te je pozeblo mnogo u nekojim krajevima.

Dne 3 maja okolo 10 sati večer dogodila se velika nesreća Antunu Ritoša na Bankovcih, zapalila si je odjeću sa svijećom kada vadila kruh iz ognja na sebi dvanaestgodišnja kćerka Maria, sljedećeg dana dne 4 maja okolo 2 sat popodne je preminula od zadobivenih rana od opeklina.

Pritom nastradao je njezin otac grdo, kada je trgao goreću odjeću sa nje ofurio si je obje ruke te morao poč na ljećenje u bolnicu u Pulu, još iste noći bio je prizvan lječnik - - - Gosp. Dr. Gržinić iz Pazina.

Dne 30 junia okolo 2 sata popodne potukla je tuča sela Kašćergu, Stanciju, Lukače, Rumine i Karavčine i nešto malo Bankovce, istoga dana i u isti sat potukla je tuča 14 po-reznih občina što u Pazinskom što u Buzetskom kotaru do toga dana bila je u Istri velika suša.

Istoga dana 30 junia izgorila je štala Antuna Ukota i to okolo 2 sata popodne zapalila su je dieca tojest jedan 5 godišnji dječak Stiepanov u to doba nije bilo nikoga kod kuće od odraslih bili su po poslu u kampanji, sreća je bila što je u pravo u času kada je bio najveći oganj dažd je lijevao kao iz kabla, pogibeljno je bilo da celo selo pogoti (!)²⁰ ali nije bilo nikakvog vjetra. U pomoć pritekao je prvi B. Hrvatina te odrešio goveda inače bi bila izgorila u nuti (!)²¹, škoda se računa na krmi i zgradi okolo 800 kruna.

Dne 4 oktobra okolo 8 sati u večer bio je strašno veliki povodanj u mlinu je voda dosegla 10 cm više od svih dosadašnjih povodnja, zatim sljedilo je krasno vrieme mjesec dana toplo je bilo po danu i po noći.

Dne 5 oktobra okolo 7 sati u večer navalili hodeći iz Trviža na dobroj vjeri Šime Ivančić i Ivan Ivančić iz Kašćerge na Ivana Rumin iz Rumini sa jednim kamenom po glavi te skoro ga rastavili sa životom, sljedećeg dana ranjenik bio je odveden u bolnicu u Puli a napadači u zatvor.

Jematva ove godine u Istri bila je obilata gdje nije bilo tuče, vino je dobroga ukusa bolje nego prošle godine 1912. ciena vina je kod nas od 28 do 34 kr. po Hektu. Akoprem je bila velika suša do konca junia bila je veoma dobrorodna ljetina.

Dne 3. novembra bilo je u Kršikli na jedan put 14 trgovaca za vino iz Kranjske, kupili su ukupno okolo 700 H. vina. Kršikla je ove godine na glasu za vino ciena je od 30 do 42 krune po H. vino se je točilo sve u jednom dnevju.

Dne 26. marča 1913 došao je nenadano u Kašćergu učitelj Ante Anzulović rodnom Dalmatinac.

Odmah čim je nastupio svoje djelovanje u školi izabrao samo onu diecu bolje naobraženu, dočim onu djecu prve školske godine je izpustio sa izgovorom pošto je premalo vremena do svršetka školske godine, da nebi mogao dobro u nauci izlaziti sa tolikom diecom.

²⁰ Pogori?

²¹ Nutri?

U nedelju 18 maja iza sv. Mise sazvaio je jedan roditeljski sastanak govorio je o školi i domu, govor bio je od male vrijednosti, hinio je svojim govorom samo da ga puk hvali kako zna dobro govorit.

Dne 22 maja sazvaio je opet roditelje u školu u svrhu da mu dopuste da povede školsku djecu na umjetničku izložbu slikarije što je bila izložena u velikoj dvorani „Narodnog doma“ u Pazinu što je doista učinio u subotu dne 24 maja,²² djecom je išao preko Trviža gdje se pridružio sa djecom i učiteljima iz Trviža i iz Motovunskih Novaka te zajedno nastavili putovanje u Pazin kamo su prispjeli o polne po najvećoj žegi. Deca bila su dosti umorena od dugog putovanja.

Kaže se da je toga dana posjetilo preko 500 školske diece spomenutu izložbu.²³

Djeca iz Kašćerge, Trviža i Novaka imali su objed oko 3 sata popodne iza objeda pjevala su djeca iz Kašćerge cigansku pjesmu „gingingin gungungun“²⁴ što obično su pievali svaki dan u školi jer drugo nisu valjda ni učili ni znali.

²² Hrvatina se ovdje referira na veliku Umjetničku izložbu u Pazinu, koja je otvorena 18. svibnja 1913. u Narodnom domu u Pazinu. U pet je odjeljaka bilo izloženo ukupno 230 slika i skulptura, a pazinski Odbor za prosvjetu, organizator izložbe, tiskao je i katalog izložbe te razglednice s fotografijama eksponata, koje je fotografirao Saša Šantel. Radilo se o vrlo značajnom i dobro organiziranom projektu, ujedno i prvom takve vrste u Pazinu. Eksponate za izložbu (originalne i reprodukcije) ustupile su pored pazinskoga franjevačkog samostana brojne osobe iz javnoga života hrvatske zajednice, među kojima Saša Šantel (»duša ove izložbe«, *NS* 20/1913.), Antun Kalac, dr. Šime Kurelić, Dinko Trinajstić i dr. Članovi Odbora za prosvjetu i pojedini educirani građani Pazina osiguravali su stručno vodstvo kroz izložbu i tumačili eksponate posjetiteljima. Zbog izuzetnoga zanimanja, Odbor je odlučio trajanje izložbe produljiti do 8. lipnja. U izvještaju s izložbe, objavljenom na prvoj stranici *Naše sloge* od 29. svibnja 1913., Uredništvo lista izvijestilo je da je u subotu, 24. svibnja, o kojoj piše i Hrvatina, izložbu posjetilo preko 600 školske djece, uz komentar: »Srce nam je raslo u grudima, gledajući ono mnoštvo naše djece, buduće očeve, buduće stupove naroda. Bila su to sve samo zdrava i nepokvarena seljačka djeca, kako je zdravo i nepokvareno podneblje ove u istinu 'Liepe naše domovine'. Gledajući tu djecu, nada nam je rasla u srcu i tajni glas nam je govorio, da je budućnost Istre – hrvatska.« Obrća se i izravno istarskom seljaku: »A na koncu, časti radi, spominjemo Tebe, istarski seljače. Divili smo se i ugodno nam je bilo oko srca gledati kako se mnogi naši seljaci zanimaju za razne slike, koje su im uslužni članovi odbora tumačili. Vidili smo da je naš seljak napredovao, kad ovako dobro razumije važnost ovakvih izložba. To je dobar, veoma utješljiv znak. To je najbolje jamstvo, da mi istarski Hrvati propasti nećemo, jer je u seljaka sviest sve to jača. Seljak je onaj pravi temelj naroda, onaj nepresušni izvor novih, svježih enerzija.« (*NS* 22/1913.)

²³ Već u prvoj najavi izložbe, objavljenj u listu *Naša sloga*, Odbor se posebno obratio učiteljima: »Gospodi okolišnim učiteljima se napose preporuča da izvole na tu izložbu dovesti djecu.« (*NS* 19/1913.). U *Javnoj zahvali* kojom se u listu *Naša sloga* po zatvaranju izložbe oglasio organizator, a kojoj su potpisnici F. Novljan (predsjednik Odbora za prosvjetu), S. Šantel (član) i I. Prodan (tajnik), Odbor je posebno zahvalio svim učiteljima koji su djecu povelili na izložbu, a među njima i učitelju škole u Kašćergi, te »rodoljubima« koji su novčanim priložima omogućili školskoj djeci iz udaljenijih mjesta pohadanje izložbe (*NS* 24/1913.).

²⁴ Radi se o narodnoj brojlici/brzalici *Mladi glazbari* s područja Kastva, koja se i danas upotrebljava u nastavi hrvatskoga jezika u osnovnim školama kao metodičko sredstvo u posredovanju znanja o usmenim književnim oblicima, onomatopejskim riječima, narodnoj glazbi i narodnim glazbalima te razvijanju vještina pravilna i brza govorenja, razvijanju osjećaja za ritam i tempo te razvijanju koncentracije. Zabavna se brzalica izvodi tako da se djeca podijele u skupine, od kojih svaka predstavlja jedno narodno glazbalo i oponaša zvuk jednoag instrumenta (gingingin-gungungun-cilcilcil-tororo-damuda). Izvodi se u kanonu, uz postupno ubrzavanje ritma; *usp.* Nada BABIĆ – Dinka GOLEM – Dunja JELČIĆ, *Dveri riječi 5: hrvatska čitanka za peti razred osnovne škole*, Profil, Zagreb, 1999., str. 208–210.

U nedjelju 14 jula držao je opet u školi bolje rekuć neki pučki sastanak kao zaključku školske godine, na tom sastanku govorio ništa vrijedno, što bi bilo sramotno da ovdje spomenem buduć da nisam bio prisutan tomu sastanku, prisutni koji su slušali kažu suglasno da je nekoje rieči izgovorio skandalozne.

Za vrijeme njegovog boravka u Kašćergi u nedjelje i blagdane kod popoldasne službe nije ga se vidjelo u crkvi, dočim njegovi predšastnici činili su ovo bez iznimke.

Dne 10 septembra došao je ponapred u Kašćergu da nastavi svoj rad i za tekuću godinu školsku 1913 i 14.

Dne 12 istoga meseca bio je u Trvižu gdje se je istodobno nalazio školski nadzornik²⁵ te mu ustmeno priobčio da je premještnjen službeno na novu pučku školu u Milotić breg kod Gračišća.

Buduć da se je zaljubio u Kašćergu odmah čim došao iz Trviža u Kašćergu istoga dana sakupio je jednu deputacio od jedno 16 njih na broju da idu za njega molit školske oblasti da ga pusti i nadalje učiteljem u Kašćergi, ali deputacia ostala dugim nosom, jer oblasti se ne puste zavesti kako to misle priprosti ljudi i tako deputacia se je vratila natrag bez uspjeha.

U nedelju 14 istog mjeseca odmah iza sv. mise kod crkve držao je jedan oproštajni govor pošto mora odlazit iz Kašćerge, u svojem govoru iztaknuo je koliko ima ljubavi od diece i roditelja dosta spomenuto što je nekoje Kašćerske žene i djevojke natjerao u plač, istodobno spomenuo je sumnjivo da se je jedan našao koji ga je izdao i tužio i da mu je vrijedan brk koliko i metlica od 2 šolda, na koncu govora otišao je suzrim okom.

Buduć da su nerazumljivo nekoji bezumnici krivo shvatili te mene osumnjičili da sam ga ja tužio, napali su na mene mužko a najviše žene s pogrđnim poklici, dočim ja sam se smijao njihovoj ludosti.

Na 16 istoga meseca pred svojim odlazkom držao je opet jedan govor u školi gdje su žene plakale.

O njemu pripovjeda se koješta nepristojnog.

U školi tratio je samo da mu prodje vrijeme. Službovao je po Istri u Družbinskih škola, a negdje na otocima bio je nadučiteljem isto na Družbinskoj školi, bio je protjeran sa žandarima iz škole i od tuda došao je u Kašćergu da prosvjetli narod.

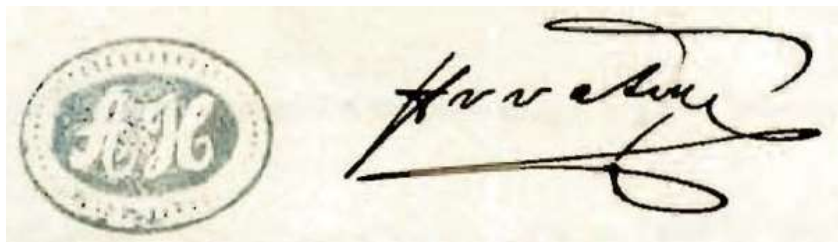
Iza njegovog odlazka nekoliko vremena bilo proklinjanja i mržnje jer znao se je pretvarati i laskati ljudima samo da ih nasamari.

Ovo par crtica sam napisao na uspomenu i sa željom da se ne povrati nikad više u Kašćergu.²⁶

²⁵ Kotarski školski nadzornik Martin Zgrablić, prethodno profesor u Pazinskoj gimnaziji.

²⁶ U fondu »HR-DAPA-439 Kotarsko školsko vijeće u Pazinu (1869/1917)«, među dokumentacijom u svezi s imenovanjem i premještanjem učitelja – upravitelja pučkih škola, nalaze se i dokumenti u svezi s radom učitelja Anzulovića (kut. 4): zamolba i imenovanje privremenim upraviteljem pučke škole u Kašćergi (dok. br. 244/13), naknadno odobrenje učiteljeve zamolbe za održavanje prvoga od roditeljskih sastanaka koje spominje Hrvatina (*isto*, dok. br. 341/13) te dekret o imenovanju u službu novoosnovane jednorazredne pučke školu u Milotić Bregu (*isto*, dok. br. 635/13).

Dokumenti u Fondu ipak mogu dijelom osvjetliti događaje o kojima piše Hrvatina:

Osobni pečat i potpis Antuna Hrvatina.

KAŠĆERGA SA STANJEM 31. DECEMBRA 1910.

Slijedeći popis obavio je učitelj Janko Zović

Broj	N A Š L O V .	Muški	Ženske	Ukupno		
I.	Trisestine robe Koncem g. 1910.	312	254	566.		
II.	Rođe koje znaju čitati i pisati	104	72	176		
III.	Rođe koje znaju samo čitati	3	4	7		
IV.	Rođe koje neznaju ni čit. ni pis.	205	178	383.		
← Domaće korisne životinje →						
Konji	Goveda	Magarci	Ovaca	Svinja	Kokoši	košnica Pčela
5	148	97	257	173	1140	28.

Antun Anzulović prethodno je službovao u privatnoj (Družbinnoj) školi na Cresu. Iako navodi pripovjedača koji sugeriraju na ozbiljniji incident kojim je prekinuta prethodna služba ovoga učitelja ostaju nepotvrđeni, Anzulovićeva zamolba za namještenje od 1. ožujka 1913., naslovljena na Kotarsko školsko vijeće u Pazinu, upućuje na razmimoilaženje s upravom Družbe sv. Ćirila i Metoda. Anzulović uvodno piše: »Buduć, da mi se ne sviđa više služiti na školama Družbe sv. Ćirila i Metoda radi iznimnog stanja i osobitih obzira i obveza njezina Ravnateljstva prema ljudima koji ni po kakvom zakonskom pravu ne bi smjeli utjecati na širi rad školski, najsmjernije molimo...« On je u kašćergansku školu primljen, kako to i Hrvatina potvrđuje, nakon što je škola, po odlasku prethodnoga učitelja, pet mjeseci bila bez nastave i nakon što je učitelj pučke škole u Trvižu Fran Korelić zbog svojih obaveza odbio dodatno zaduženje u školi u Kašćergi (*isto*, dok. br. 35/1913). Iz dijela Anzulovićeve zamolbe za dopuštenje održavanja roditeljskog sastanka 18. svibnja 1913. nazire se da su se već dva mjeseca po početku Anzulovićeve službe zaoštrili odnosi između župnika Gojtana i učitelja Anzulovića, koji nije sudjelovao u vjerskom životu Kašćerge i koji je okupio župljane na roditeljski sastanak »u nedjelju, iza mise«, te: »Buduć da ovaj narod ne može da dođe u doticaj s učiteljem onoliko, koliko bi trebalo, da mu budu jasne njegove dužnosti prema školi, odlučila je ova uprava da održi [...] sastanak na kojem bi g. učitelj raspravljao o potrebi uzgoja i dužnostima roditelja prema školi. Ponuđen je i g. župnik, koji se nije stalno obećao.«

U gradivu Fonda nema sadržaja koji bi izravno potvrdio da je kotarska školska uprava imala primjedbe na Anzulovićev rad, kao ni da su mještani Kašćerge uputili kotarskoj školskoj upravi bilo pritužbu na rad učitelja, bilo zamolbu za nastavak njegova službovanja u Kašćergi. No, kako isti dokument Kotarskoga školskog vijeća Pazin kojim se Anzulović premješta iz četverorazrednice u Kašćergi na jednorazrednicu u manji Milotić Breg sadržava i odluku o imenovanju učiteljskoga kandidata Većeslava Omahena iz Podgrada privremenim upraviteljem škole u Kašćergi, moguće je zaključiti da je Anzulovićev premještaj u manju školu i u manju sredinu bio donekle motiviran ocjenom njegova rada ili ponašanja.

Na to da Anzulović nije olako primio premještaj, mogla bi uputiti i njegova prijava na novo radno mjesto u Milotić Bregu od 16. rujna 1910., u kojoj stoji: »Danas je u ovoj školi preuzeo posao g. učitelj Antun Anzulović, bivši učitelj u Kašćergi...« (*isto*, dok. br. 766/13). Iz toga dokumenta, pak, proizlazi da se Anzulović u Kašćergi zadržao i tijekom dana u kojem je Omahen trebao preuzeti dužnost novoga kašćerganskog učitelja kako bi održao posljednji sastanak, odnosno »govor u školi gdje su žene plakale«.

Kašćerga spominje se od godine 1676. knjiga mrtvih, tada bio je za župnika u Kašćergi Ivan Katarinčić. Spominje se da su od 1676 do godine 1890. župnikovali četiri župnika ukupno 170 godina, u to doba nije poznato da bi bio koji od ovih župnika zauzeo se za školu ili koga naučio čitat već samo toliko za misu odgovarat da služi kod oltara.

Godine 1890 dne 4 septembra došao je u Kašćergu kao župeupravitelj Josip Gojtan rodom iz Lindara. U to doba nije znala nijedna osoba niti broja a još manje slova, osim mene koji ovo pišem i stric Josip nešto malo znao čitat i pisat što je naučio u mlinu.

Odmah čim je nastupije svoju službu spomenuti župeupravitelj stao je okupljati bližnje mladiće u svoj stan po večerima i učio ih čitat i pisat. Njegovim nastojanjem i nekojih razumnijih župljana godine 1893. bi otvorena škola onako za silu i smještena u kući Mogorović u kojoj je podučavao spomenuti župnik punih osam godina.

Godine 1901 bi sagrađena nova zgrada za pučku školu na vlastiti trošak župljana za koju se plaćati ima namet punih 20 godina, zgrada je stajala 12.000 kruna, ako se ova škola ne ističe lijepotom i udobnošću, a niti joj se može prigovarati buduć se lijepčim načinom i udobnije danas zidaju škole, jer Kašćerga bila je prva koja je uzidala školu bez ičije podpore.

Godine 1902 dne 2 septembra počela je pouka u novoj školi, prvoga učitelja dobili smo u osobi Josipa Gržinić rodom iz Račica. Ostao je u Kašćergi do veljače 1906. tada bio je premeštjen u Kringu. U školi i crkvi držao je diecu u potpunom redu, bio je mučast.

Od 16 veljače 1906 do 15 jula 1909 vršio je učiteljsku službu u Kašćergi Franjo Krbavac rodom iz Zarečja, ovi učitelj malo je obćio sa ljudima, u školi bio je malo indiferentan, vrijedno je pak spomenuti za vrijeme njegovog boravka u Kašćergi što je bio veoma zauzet za crkveno pjevanje, svakog većeg blagdana bila je koja nova pjesma, a najdivnije bilo je uvijek za vrijeme božićnih blagdana.

Imao je liepi zbor od djevojčica koje su se isticale sa liepim pjevanjem, nakon njegovog odlazka ovde u čast spominjem imena: Maria Primožić, Ivanica Ivančić, Katina Zlatar, Franica Batovac, Petrina Hrvatina, Ivančica Ivančić i Maria Bravar.

Dne 1. decembra 1909. došao je u Kašćergu učitelj Janko Zović rodom iz Gologorice, bio je u Kašćergi učitelj do svršetka školske godine 1911, ovi učitelj bio je uzornog ponašanja svakim rado razgovorljiv svakog štovanja vrijedan. U školi bio je marljiv i držao liepi red, vodio crkveno pjevanje, kad je zabranio župnik polazak djevojčicama na kor izgubio je dobru volju za pjevanje.

Školske godine 1911-12 bio je učiteljem u Kašćergi Dragutin Lukež rodom iz Pićna, u školi poučavao je prilično dobro, izvan škole bio je dobrog ponašanja.

Od 15 septembra do 8 oktobra 1912 bio učiteljem u Kašćergi Petar Joakim Facchin iz Levada, tada išao u Beč na više nauke. Tada škola u Kašćergi ostala bez učitelja.

Dne 26. Marča 1913 došao je nenadano u Kašćergu učitelj Ante Anzulović rodom Dalmatinac, rodno mjesto ?

O ovom učitelju pišem na drugom mjestu spreda.

Dne 14 spetembra 1913 došao je u Kašćergu posve novi učitelj Venceslav Omahen iz Podgrada rodod iz Pomnjana.²⁷

Dodatak – pregled prvih hrvatskih učitelja u Kašćergu (1902. – 1946.)

Prvi hrvatski učitelji u Kašćergu 26

	IME I PREZIME			
1	Josip Gršinić	Račice	2/IX 1902	16/2 1906
2	Fran Krbavac	Kopec	16/2 1906	15/7 1908
3	Fantier Kovac	Gologorica	1/2 1909	15/2 1911
4	Karlo Luker	Pičane	1/9 1911	15/7 1912
5	Petar Fakir	Livade	15/9 1912	8/10 1912
6	Ante Anzulović	Dalmacija	26/3 1913	15/7 13
7	Venceslav Omahen	Podgrad <small>nepoznato r. m.</small>	14/9 1913	15/7 14
8	Ante Paulišić	Novaki	2/1 1915	20/5 15
9	Ante Lovčarac	Pažin	7/11 15	
10	Marijon Stala	Pažin	5/3. 19	30/9 22.
11	Hreljak Otikija	Kašćerga - Hreki	1/10 15.	
12	<small>dot. Marijoral</small> Rubeša Vilim	Kastav	6/10 15.	
13	Radošić Josip	Labin	7/1. 16.	

²⁷ U drugoj bilježnici s kroničarskim zapisima, govoreći o ratnoj 1914. godini, Hrvatina piše: »Buduć je ovomjestni učitelj gosp. Većesl. Omahen u vojnoj službi, ostala je pučka škola u Kašćergu bez predavanja, zato je zaostalo u nauku preko 100 diece. Samo je vjeronauk učio župnik po svojoj mogućnosti.«

Zaključak

Uzevši u obzir činjenicu da je autor ostavio svoj zapis bez namjere da bude predložen očima javnosti te je u tom smislu oslobođen bilo kakvih pretenzija da se sviđi eventualnoj/potencijalnoj čitalačkoj publici, zapis određuju minimalizam, jednostavnost, konciznost. Premda započinje autobiografskim govorom/izričajem u kojem, nakon iznošenja osobnoga životnog svjedočenja, njegovo početno pripovijedanje na određeni način izaziva empatiju i emocionalnu povezanost s autorom zapisa, nastavak je pripovijedanja kroničarski dio teksta po svojoj namjeri i u najvećoj mjeri u kojoj je to bilo izvedivo neutralno/objektivno svjedočanstvo o uskom dijelu lokalne istarske povijesti.

Javno djelovanje stvaratelja zapisa nije se odvijalo obnašanjem istaknutih/značajnih funkcija u političkom, društvenom, vjerskom, ekonomskom ili bilo kojem drugom aspektu života zajednice unutar koje je djelovao. Premda je imao zaduženje oko vođenja aktivnosti u svezi s izgradnjom dijela ceste Kašćerga – Zamask, u okviru svoga društvenog angažmana, te usto i zaduženje crkvenoga ključara, Antun Hrvatina nije bio osoba čije je djelovanje, obuhvaćeno njegovom pisanom ostavštinom, a današnjim arhivskim gradivom ostavilo s obzirom na opsežnost ostavštine ili sadržajni/informacijski značaj s područja neke znanstvene ili stručne zajednice vrednovane zapise (historiografske, arhivske).

Zapisi ovakvoga tipa, koji su ponajprije isječci nečije osobne povijesti, pa makar bili upotpunjeni i objektivnim govorom, do očiju javnosti dolaze rijetko ili gotovo nikako, osim pukim slučajem, npr. preuzimanjem arhivskoga gradiva druge provenijencije u koje moguće ponekad slučajno zalutaju ili eventualno namjerom njihova stvaratelja, ukorijenjenoj u dubokoj ljudskoj potrebi ostavljanja nekoga sjećanja odnosno traga ponajprije o vlastitoj, ali i tuđoj prošlosti.

Literatura:

- Babić, Nada – Golem, Dinka – Jelčić, Dunja, *Dveri riječi 5: hrvatska čitanka za peti razred osnovne škole*, Profil, Zagreb, 1999.
- Cukrov, Ante, *Između obrazovanja i denacionalizacije: Lega Nazionale i njezine škole u Istri krajem 19. i početkom 20. stoljeća*, ser. Hrvatsko školstvo u Istri, knj. 3, C.A.S.H., Pula, 2001.
- Demarin, Mate, *Hrvatsko školstvo u Istri: pregled razvoja 1818-1918*, Hrvatski školski muzej, Zagreb, 1978.
- Istarska enciklopedija*, ur. Miroslav Bertoša – Robert Matijašić, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb, 1995.
- Jelinčić, Jakov – Radalj, Ljiljana, »Pregled arhivskih fondova i zbirki u Historijskom arhivu Pazin«, *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, sv. XXIII (1980.), str. 65 – 101.
- Junek, Jozef, »Osnivanje Knjižare "Ivan Novak" u Pazinu godine 1898.«, u: Galiano Labinjan – Vitomir Ujčić (ur.), *Spomen - knjiga Gimnazije u Pazinu: 1899 – 1969*, Gimnazija Otokar Keršovani, Pazin, 1973., str. 49 – 53.
- Kolanović, Josip (ur.), *Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske*, Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 2006.
- Milanović, Božo, *Hrvatski narodni preporod u Istri*, knj. II (1883-1947), Istarsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Pazin, 1973.
- Naša sloga*, časopis. Godišta: 1875. – 1914.

SAŽETAK

»Rodjen sam u Kašćergi...«.

Autobiografsko-kroničarski zapis Antuna Hrvatina (1875. – 1913.)

Osobni fond Antuna Hrvatina (*HR-DAPA-904 Antun Hrvatin: 1905/1937 [1945/1946]*) pisana je ostavština mještana sela Kašćerga i naselja Ukotići, nastala u rasponu od pedesetak godina u prvoj polovici 20. stoljeća. U tom se fondu nalaze dvije njegove bilježnice u koje je unosio zapise o svojoj osobnoj povijesti i povijesti Kašćerge. Autobiografsko-kroničarski zapisi prve bilježnice (*HR-DAPA-904/1.1. Kronika (1891-1913)*), koji obuhvaćaju razdoblje od 1875. do 1913. godine, temom su ovoga članka.

Riječ je, dakle, o pismenom i u svoje vrijeme uglednom seljaku, koji u prijelomnom trenutku svoga života, postavši udovcem i samohranim roditeljem višečlane obitelji, u manjoj mjeri progovara o svom i životu svoje obitelji te puno detaljnije o zbivanjima važnim za život seoske zajednice kojoj je pripadao. Njegovo početno autobiografsko pripovijedanje, potaknuto osobnim životnim gubitkom, smrću supruge, koji je očigledno obilježio i zaključio jedno životno razdoblje, biva upotunjeno kroničarskim svjedočenjem i bilježenjem zbivanja koja su se doticala šire zajednice čiji je on bio sužitelj i suvremenik.

Javno se djelovanje Antuna Hrvatina nije odvijalo obnašanjem istaknutih/značajnih funkcija u političkom, društvenom, vjerskom, gospodarskom ili bilo kojem drugom aspektu života Kašćerge. Premda je imao zaduženje oko vođenja aktivnosti u svezi s izgradnjom dijela ceste Kašćerga – Zamask, u okviru svoga društvenog angažmana, te usto i zaduženje crkvenoga ključara, on nije bio osoba čije je djelovanje ostavilo traga u stručnoj ili znanstvenoj literaturi koja je obrađivala modernu povijest Istre. Objavljivanjem dijela njegove ostavštine, ponuđena je i otvorena mogućnost povjesničarima, osobito onima koji se bave poviješću seoskih zajednica odnosno mikropoviješću, da vrednovanjem individualnoga i pojedinačnog analiziraju kompleksne odnose istarskoga društva s kraja 19. i početka 20. stoljeća.

SUMMARY

“I was born in Kašćerga...”.

Autobiographical and chronicle records of Antun Hrvatin (1875 – 1913)

The Personal Fonds of Antun Hrvatin (*HR-DAPA-904 Antun Hrvatin: 1905/1937 [1945/1946]*) consists of personal papers of a resident of the village of Kašćerga and the village of Ukotići, created over a period of about fifty years in the first half of the 20th century. This Fonds contains two of his notebooks in which he kept records of his personal history and that of Kašćerga. Autobiographical and chronicle records of the first notebook (*HR-DAPA-904/1.1. Kronika (1891-1913)*), covering the period from 1875 to 1913, are the subject of this article.

He was therefore a literate and in his time a prominent villager who, at a crucial moment in his life, after becoming a widower and a single parent of a family with many children, speaks to a lesser extent about his and his family's life and much more in detail about the events relevant to the life of the rural community he belonged to. His initial autobiographical narrative, fuelled by personal loss, the death of his wife, which evidently marked and concluded one period of his life, is completed by witnessing and recording events that concerned the wider community of which he was a member and contemporary.

Antun Hrvatin's public activity did not consist in the exercise of prominent/significant functions in the political, social, religious, economic, or any other aspects of the life of Kašćerga. Although he was in charge of managing the activities related to the construction of a part of the Kašćerga to Zamask road, as part of his social engagement, and was also a church doorkeeper, he was not a person whose activities left a mark in the professional or scientific literatures that covered the modern history of Istria. The publication of a part of his legacy offered an open opportunity for historians, especially those dealing with the history of rural communities and microhistory, to analyse the complex relations of the Istrian society at the turn of the twentieth century by evaluating the individual and the specific.

RIASSUNTO

“Sono nato a Caschierga...”.

Annotazioni autobiografiche e di cronaca di Antun Hrvatin (1875–1913)

Il fondo personale di Antun Hrvatin (*HR-DAPA-904 Antun Hrvatin:1905/1937 [1945/1946]*) rappresenta il patrimonio scritto di un abitante del villaggio di Caschierga e dell'abitato Ukotići, creato nell'arco di una cinquantina d'anni nella prima metà del 20° secolo. Il fondo comprende due suoi quaderni nei quali annotava dati relativi al suo passato personale e alla storia di Caschierga. Le annotazioni autobiografiche e di cronaca del primo quaderno (*HR-DAPA-904/1.1. Cronaca (1891-1913)*) che comprendono il periodo dal 1875 al 1913, sono l'argomento di questo articolo.

Si tratta dunque di un abitante alfabetizzato del villaggio e a sua volta stimato, che, nel momento cruciale della propria vita, quando divenne vedovo e rimase l'unico genitore ai propri figli, comincia a parlare della propria vita e della sua famiglia, in una piccola parte, e parla invece nel modo più dettagliato degli avvenimenti importanti per la vita della comunità rurale a cui apparteneva. Il suo racconto autobiografico iniziale, motivato dalla sua perdita personale, la morte della moglie, che evidentemente ha segnato e chiuso un periodo della sua vita, viene accompagnato da testimonianze della cronaca e annotazioni di avvenimenti che riguardavano una comunità più grande di cui faceva parte e di cui era contemporaneo.

L'attività pubblica di Antun Hrvatin non consisteva nello svolgere cariche di rilievo/importanti nell'ambito politico, sociale, religioso, economico o in qualsiasi altro aspetto

della vita di Caschierga. Anche se era incaricato di gestire le attività riguardanti la costruzione di una parte della strada Caschierga-Zamasco, nell'ambito della sua attività sociale, oltre ad essere il custode della chiave di chiesa, non era una persona che ha lasciato traccia nella letteratura tecnica o scientifica che tratta la storia moderna dell'Istria. Con la pubblicazione di una parte del suo patrimonio scritto è stata offerta e aperta la possibilità agli storici, soprattutto a quelli che si occupano di storia relativa alle comunità rurali ovvero di microstoria, di analizzare le relazioni complesse nella società istriana della fine del 19° secolo e dell'inizio del 20° secolo valorizzando l'individuale e lo specifico.